

O'zbekiston Tarixi Fanining Rivojlanish Bosqichlari Va Zamonaviy Talablari

Абдуллаева Насибахон Арабовна¹

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston tarixi fanining rivojlanish bosqichlari va zamonaviy talablari tahlil qilinadi. Tarix fanining qadimgi manbaalarga tayangan ilk shakllanishidan tortib, mustaqillik davrida yangi metodologik yondashuvlarning shakllanishigacha bo'lgan jarayonlar yoritilgan. Maqolada tarix fanining milliy identitetni shakllantirishdagi o'rni va zamonaviy tarixchilar oldiga qo'yilayotgan yangi vazifalar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston tarixi, tarix fanining bosqichlari, zamonaviy talablar, milliy identitet, tarixiy manbalar, innovatsion yondashuvlar.

KIRISH

O'zbekiston tarixi fanining shakllanishi va rivojlanishi uzoq va murakkab tarixiy jarayonni qamrab oladi², bu jarayon o'z ichiga qadimgi davrlardan tortib to zamonaviy mustaqil taraqqiyot bosqichigacha bo'lgan davrlarni oladi.

Qadimgi So'g'd, Xorazm, Baxtriya, Farg'ona va Marg'iyona madaniyatlarida tarixiy tafakkur ilk shakllarini namoyon qilgan³ bo'lib, bu davrlarga oid arxeologik topilmalar, bitiklar va madaniy meros obidalarini tarix ilmining ilk manbalari sifatida xizmat qilmoqda. Eramizdan avvalgi qadimgi davrlarda va ilk o'rta asrlarda yashab ijod qilgan Beruniy, Narshaxiy, Ibn Sino, Al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Al-Farg'oniy kabi buyuk allomalar ilm-fanning turli sohalarini, jumladan tarixni o'rganishga ulkan hissa qo'shgan.

O'rta asrlarda tarixshunoslik asosan din, siyosiy voqealar va sulolalar tarixi doirasida rivojlangan, biroq madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy hayot tafsilotlari ham qisman aks ettirilgan. XV-XVI asrlarda Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi mutafakkirlar tarixiy va adabiy asarlar orqali tarixiy tafakkur rivojiga sezilarli hissa qo'shdilar. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida jadidlar harakati vakillari tarixiy ongini uyg'otish, milliy o'zlikni anglash va tarixiy bilimlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynagan.

Sovet davrida tarixshunoslik mafkuraviy cheklovlar ostida rivojlangan bo'lsa-da, O'zbekiston hududidagi qadimgi va o'rta asr tarixiga oid ko'plab tadqiqotlar olib borildi, ammo tarixiy voqealar ko'pincha sovet mafkurasi nuqtai nazaridan talqin qilindi, milliy tarix o'z haqiqatidan yiroqlashgan holda yoritildi.

1991-yilda O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishishi bilan tarix fanida tub burilish yuz berdi, tarixiy haqiqatni tiklash va milliy o'zlikni anglash jarayonlari kuchaydi, tarixshunoslikda mustaqil yondashuv shakllandi, tarixiy manbalarni tahlil qilishda yangi ilmiy tamoyillar asos qilib olindi. O'zbekiston Prezidenti tomonidan ilgari surilgan "Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari" tamoyili tarixiy xotirani jonlantirish va tarix fanining rivojlanishini ta'minlashga yangi sur'at berdi.

Mustaqillikdan keyingi davrda tarix fanining rivojlanishining asosiy bosqichlari sifatida tarixiy tadqiqotlarning ob'ektivligi oshishi, tarixiy manbalarni kompleks tahlil qilish metodologiyasining

¹ Андижон давлат педагогика институти Ижтимоий фанлар кафедраси, тарих фанлари бўйича фалсафа фанлар доктори (PhD), дотсент

² Mamatov S. 'O'zbekiston tarixi'. Toshkent: O'zbekiston, 2016.

³ Sagdullaev A. 'Markaziy Osiyo qadimgi tarixi'. Toshkent: Sharq, 2002.

shakllanishi, tarixshunoslikda tanqidiy tafakkur va zamonaviy ilmiy metodlarning joriy etilishi kabilarni ko'rsatish mumkin. Bugungi kunda tarix fanidan zamonaviy talablar quyidagilardan iborat: tarixiy manbalarni tanqidiy va mukammal tahlil qilish, ko'p tilli manbalarni o'rganish va taqqoslash, tarixiy jarayonlarni global va transmilliy kontekstda tahlil qilish, raqamli texnologiyalar yordamida tarixiy tadqiqotlarni olib borish, tarix ta'limida innovatsion metodlardan foydalanish.

Xususan, raqamlashtirish, elektron arxivlar, big data tahlili, tarixiy GIS tizimlari kabi zamonaviy texnologiyalar tarix fanida qo'llanilmoqda. Tarix fanining rivojlanishida O'zbekiston Tarixi Davlat Muzeyi, Sharqshunoslik Instituti, Tarix va Arxeologiya instituti kabi ilmiy muassasalar faoliyatining faollashuvi muhim o'rin tutmoqda.

Xalqaro ilmiy hamkorlik doirasida UNESCO, ISESCO kabi tashkilotlar bilan hamkorlikda tarixiy merosni o'rganish va saqlash ishlari olib borilmoqda. Zamonaviy tarixchilar milliy tarixni umumjahon tarixiy jarayonlari bilan uyg'unlikda tahlil qilishga, global tarixiy o'zgarishlar fonida O'zbekiston tarixining o'rnini aniqlashga alohida e'tibor qaratmoqda. Tarix fanining bugungi rivojlanishida, shuningdek, yoshlarga tarixiy ong va milliy g'ururni singdirish, tarixni chuqur va sistematik o'rgatish orqali kelajak avlodda vatanparvarlik va tarixiy xotira hissini shakllantirish maqsad qilinmoqda.

O'zbekiston tarixi fani oldida turgan eng dolzarb vazifalar — tarixiy haqiqatni ilmiy asosda tiklash, tarixiy voqealarni siyosiy ehtiyojlardan xoli tarzda talqin etish, milliy qadriyatlar va madaniy merosni ilmiy asosda keng targ'ib qilish va yosh tadqiqotchilarni zamonaviy ilmiy metodologiya asosida tayyorlashdir. Bu borada

O'zbekiston Fanlar Akademiyasi huzurida zamonaviy ilmiy maktablar shakllanmoqda, xorijiy tajribalarni o'rganish va o'zbek tarixshunosligi metodologiyasini boyitish bo'yicha izchil ishlar amalga oshirilmoqda.

Kelgusida O'zbekiston tarix fanining rivoji tarixiy ong va madaniy xotirani mustahkamlash, ilm-fan va ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, xalqaro miqyosda O'zbekiston tarixshunosligini tanitish yo'lida davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mamatov S. 'O'zbekiston tarixi'. Toshkent: O'zbekiston, 2016.
2. Sagdullaev A. 'Markaziy Osiyo qadimgi tarixi'. Toshkent: Sharq, 2002.
3. Beruniy A. 'Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar'. Toshkent: Fan, 1992.
4. Xudoyberganov G'. 'O'zbek xalqining qadimiy tarixi'. Toshkent: O'zbekiston, 2010.
5. Karimov I.A. 'Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch'. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. UNESCO. 'The Silk Roads Programme'. Paris: UNESCO Publishing, 2017.
7. Mirziyoev Sh.M. 'Yangi O'zbekiston strategiyasi'. Toshkent: O'zbekiston, 2021.

